

СТАНОВИЩЕ

по процедура за защита на дисертационен труд за придобиване на образователна и научна степен „доктор“ по професионално направление 3.8 Икономика, докторска програма „Световно стопанство и международни икономически отношения“

Изготвил становището: доц. д-р Калоян Илиев Колев, професионално направление 3.8. Икономика, научна специалност „Политическа икономия“, ръководител на катедра „Обща икономическа теория“, Икономически университет – Варна.

Основание за написване на становището: участие в състава на научното жури със заповед № РД 06-61/29.04.2024 г. на Ректора на Икономически университет – Варна, издадена въз основа на решение на Факултетния съвет на факултет „Управление“ (протокол №12 от 29.04.2024 г.); определен за изготвящ становище на първо заседание на научното жури, проведено на 09.04.2024 г.

Автор на дисертационния труд: Ралина Добринова Мирчева (редовен докторант към катедра МИО, ИУ-Варна)

Тема на дисертационния труд: „Специфика на международната дейност на компаниите от фармацевтичната индустрия в България“

1. ОБЩО ПРЕДСТАВЯНЕ НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД.

Представеният за становище труд е в обем от 222 страници от които 196 страници основен текст, 12 страници списък с използвана литература и 10 страници приложения. Изложението е илюстрирано с 47 фигури и 23 таблици. Обемът, структурата, стилът на изложението на научния продукт ми дава основание да го определя като съответстващ на нормативните изисквания за дисертационен труд, представящ самостоятелно научно изследване.

При изготвянето на дисертационния труд са използвани 139 източници, като от тях 80 са научни публикации, а останалите 59 са нормативни документи, аналитични доклади на официални институции и др. със свободен достъп в Интернет. Почти половината от научните публикации са на български език, а останалите – на английски език. Считаю, че използваните литературни източници са актуални, достоверни и относими към проблема на научното изследване.

Докторантката е представила и автореферат, който отразява обективно структурата и съдържанието на дисертацията.

2. ПУБЛИКАЦИИ И УЧАСТИЕ В НАУЧНИ ФОРУМИ.

Ралина Мирчева е популяризираща научното си изследване, публикувайки 1 статия в сп. „Известия“ (англоезичното издание) на ИУ-Варна и 3 доклада като единият е в съавторство. Две от публикациите са на английски език. Всички издания, в които са поместени научните публикации, са индексирани във вторични бази данни (в т.ч. и в НАЦИД) и са с отворен достъп. Намираю, че докторантката отговаря на МНИ съгласно чл. 26, ал.2 и 3 от ЗРАСРБ и чл. 35, ал. 1 от ПРАС в ИУ-Варна, като отчита 35 при необходим минимум от 30 точки.

От публикациите е видно, че Ралина Мирчева е участвала в 3 научни конференции. Важно е да се отбележи, че и трите са външни за ИУ-Варна, което

намирам за силно позитивно от гл. т. популяризирането на научните й постижения, като едната е с международно участие.

3. ОЦЕНКА НА СТРУКТУРАТА И СЪДЪРЖАНИЕТО НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД.

Считам, че е избраната тема е актуална и дисертабилна по няколко причини. Фармацевтичната индустрия е високо глобализирана, като разбирането на международни стратегии на фармацевтичните компании и организацията на техните дейности е ключово за анализиране на тенденциите в сектора, включително обема на търговията, инвестициите в научни изследвания и развитие и др. Подобно изследване е от съществено значение за анализа на ефективността на регулаторната и правната среда, в която оперират фармацевтичните компании, избягването на дефицити, последиците върху публичните финанси и др. Не на последно място, анализът на международните операции на фармацевтичните компании предоставя важна информация за влиянието на самата индустрия върху системата на здравеопазването и обществото. Въпреки това, както самата докторантка отбелязва, подобни анализи са по-скоро рядкост в нашата научна литература. Този факт прави настоящата дисертация и резултатите от нея особено важна за България.

Дисертационният труд има коректно дефинирани обект и предмет на изследването, респективно фармацевтичните компании и спецификите на техните търговски дейности в България. Основната цел на дисертацията е ясно дефинирана и допълнително разгърната в 5 конкретни изследователски задачи, които са логически и аналитично обвързани помежду си. Адмиравам факта, че докторантката е дефинирала и 4 изследователски хипотези, които не само придават прагматизъм на изследването, но и формират неговата добавена стойност.

Най-общо, дисертацията е традиционно структурирана в три глави. Написана е на научен стил, но в същото време лесна за четене, дори интересна и увлекателна. Тезите са аргументирани, мисълта е ясна, логична и добре структурирана.

Първата глава поставя общия контекст на изследването, стартирайки от глобализацията и нейният ефект върху фармацевтичния сектор (интеграцията на пазарите, определянето и динамиката на цените, технологичните иновации, проблемите с регулацията, глобалните пандемии, веригите на стойността и др.). Глобализацията отвежда анализа към нуждата от наднационални институции и регулиране както на производството, така и търговията с лекарствени продукти (точка втора), а малко след това и спецификите в рамките на ЕС (точка трета). В първа глава авторът отделя внимание и на процесите на концентрация и ефектите от него (забавените НИРД, картелиране и др.). Последната точка е препратка към аргументацията на темата на дисертацията, а именно Ковид-19 и неговото значение като екзогенен стресов фактор на пазара на фармацевтични продукти, в т.ч. и последиците на пандемията върху регулациите, организацията на международното производство на компаниите и не на последно място – като тест за устойчивостта на целия пазар и възможност да се осветлят слабите места в неговото регулиране и функциониране.

Предвид спецификите на темата, във втора глава докторантката разкрива и анализира в детайли особеностите на пазарната структура на която оперира фармацевтичните компании, преминавайки последователно през регулацията (национална и общностна в рамките на ЕС), основни участници, вериги за доставки и не на последно място, обръщайки сериозно внимание на т.нар. паралелна търговия с лекарства, която в последните години се оказва основен фактор, определящ не само цените, но и наличността и осигуреността с лекарства, стратегиите на фармацевтичните компании и др.

Истинският научен и приложен принос на дисертацията се съдържа в последната трета глава, която е изцяло посветена на анализ на структурата пазара на лекарства в България и международната дейност (вноса и износа) на компаниите (предимно чуждестранни), опериращи в страната. За целта са използвани впечатляващи бази данни, получени по официален ред от агенция Митници, IQVIA (водещ световен доставчик на интегрирани информационни и технологични здравни услуги, използван от всички компании в сектора), базата данни Passport (базата за пазарни проучвания на Euromonitor International). Данните са анализирани чрез използването на клъстерен анализ, който потвърждава хипотезата за съществени размествания в структурата на пазара и международните операции на компаниите в следствие на пандемията. Благодарение на дескриптивен анализ и дълбочинни интервюта са разкрити динамиката, тенденциите и спецификите на тези промени. В крайна сметка, изследването достига до няколко важни (за мен изненадващи) изводи, които имат съществено значение за ролята на паралелната търговия, предвид дебатите през последните години и нарастващия натиск за допълнителни регулации, в т.ч. и пълната ѝ забрана.

4. ОЦЕНКА НА НАУЧНИТЕ И НАУЧНО – ПРИЛОЖНИТЕ ПРИНОСИ В ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД.

Декларираните в автореферата приноси моменти считам за твърде общи и звучачи по-скоро като обобщение на всичко свършено в отделните етапи на работа. Личното ми мнение е, че същинските приноси се съдържат в последната глава и се изразяват в потвърждаването на четирите изследователски хипотези и направените на тази база изводи, относно влиянието на членството на България в ЕС върху търговията с лекарства, екзогенният шок на Ковид-19 върху пазара на лекарствени продукти, значението на паралелния внос и генеричните лекарствени продукти. Важни изводи по отношение структурата на пазара и нейната динамика през годините се съдържат и извън хипотезите на докторанта като „страничен“ резултат от клъстерния анализ.

5. ПЛАГИАТСТВО В ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД И АВТОРЕФЕРАТА.

Литературните източници са цитирани коректно и съгласно правилата. В дисертационния труд и автореферата не е констатирано плагиатство.

6. КРИТИЧНИ БЕЛЕЖКИ И ПРЕПОРЪКИ.

Позволявам си да отправя две критични бележки:

1) Пазарът на лекарствени продукти е изключително специфичен както заради силната регулация, така и поради огромния брой сегменти в него, които за разлика от другите продуктови пазари имат специфични механизми на организация и взаимодействие (прескрипторен и „ОТС“; на оригинални и генерични продукти; аптечен и болничен; частен и финансиран с публични средства; със свободни и контролирани цени; по фармакологичен профил и т.н.). Всичко това прави задачата на докторанта да анализира пазара в неговата цялост твърде амбициозна. Считам, че поставянето на предварителни ограничения с ясен фокус върху един или няколко свързани помежду си сегмента, щеше да подобри както дълбочината на анализа, така и резултатите, изводите и препоръките.

2) Изследването в дисертацията достига до отделни важни заключения, предоставящи отговор на множество въпроси, които продължават да са обект на обществена и политическа полемика. По някаква причина те са останали подценени от докторанта и не са намерили място в крайните изводи и препоръки.

7. ВЪПРОСИ КЪМ ДОКТОРАНТА.

Бих искал да задам на докторантката следния въпрос: Какви на кратко биха били последиците (за фирмите, пазара и публичните финанси) в България при евентуален преход от настоящата система на предписване (по търговско име на лекарствените продукти) към система на предписване чрез международно непатентно или фармакопейно наименование на лекарственото вещество?

8. ЗАКЛЮЧЕНИЕ.

Дисертационният труд и представените материали (автореферат и публикации) съдържат самостоятелно научно изследването с отличими научно-приложни резултати, които имат приносен характер, и отговарят на изискванията на ЗРАСРБ и ПРАС в ИУ-Варна. Демонстрирани са задълбочени теоретични познания и практически компетентности, в т.ч. и умения за провеждане на сериозно изследване с приложението на съвременни методи за анализ.

Това ми дава основание да препоръчам на уважаемите членове на научното жури да присъдят на докторант Ралина Добринова Мирчева образователната и научна степен „доктор“ в ПН 3.8 Икономика, научна специалност „Световно стопанство и международни икономически отношения“.

20.05.2024 г.
Варна

Рецензент:

Заличена информация съгласно
ЗЗЛД и регламент (ЕС) 2016/ 679

/доц. д-р Калоян Колев/

СТ А Н О В И Щ Е

написано от член на научно жури

на

дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен „доктор“ по професионално направление 3.8. - Икономика, докторска програма – Световно стопанство и международни икономически отношения по обявена процедура от Икономически университет – Варна

1. Обща информация

- *изготвил становището:* доц. д-р Здравко Георгиев Любенов, катедра “Международни икономически отношения“ при СА „Д. А. Ценов“ – гр. Свищов;

- *основание за написване на становището:* заповед № РД-06-61/29.04.2024 г. на Ректора на ИУ-Варна, определяща научното журило за процедура по публична защита на дисертационен труд и решенията от първото заседание на Научното жури проведено на 09.05.2024 г., от 11:05 ч. в хибриден формат, но което беше определен председателя на Научното жури и членовете, които ще пишат рецензии и становища;

- *автор на дисертационния труд:* Ралина Добринова Мирчева – докторант към катедра „Международни икономически отношения“ при Икономически университет – Варна с научни ръководители: проф. д-р Веселина Василева Димитрова и гл. ас. д-р Петьо Тодоров Бошнаков;

- *тема на дисертационния труд:* Специфика на международната дейност на компаниите от фармацевтичната индустрия в България;

2. Общо представяне на дисертационния труд (съгласно изискванията на чл. 27, ал. 2 от Правилника за прилагане на закона за развитие на академичния състав в Република България)

Представеният дисертационен труд е в обем от 218 страници и включва: въведение (5 стр.), основен текст в три глави (185 стр.), заключение (5 стр.), използвана литература (13 стр.) и приложения (10 стр.). **Той отговаря на изискванията заложиени във чл. 27, ал. 2 от Правилника за прилагане на закона за развитие на академичния състав в Република България.**

Аналитичният фокус на дисертацията разглежда съществен проблем на нашата действителност – здравето на хората и свързаната с него търговия и снабдяване на пазарите с лекарства чрез внос. Умелото аргументиране на актуалността на темата е породено от необходимостта от разбирането на тези процеси. Концентрацията на вниманието върху причините за възникването им, начина на осъществяването им и използвания инструментариум и ефектите от него, засилва регистрираната научна стойност на дисертацията, но и показват възможностите на докторантката да оценява една деликатна област от човешкото познание.

В този контекст, настоящата разработка може да се определи като едно *навременно изследване*, което инкорпорира в себе си както теоретичните основи, така и практико-приложните опорни точки за научно осветляване и реалното показване на тенденциите в изследваната област.

Целта на дисертационния труд е уместно формулирана. Свързана е с изследване на динамиката във вноса и производството на лекарства в България. *Задачите* на дисертационния труд са определени съобразно поставената цел и са намерили своята реализация в разработката. *Обект* на изследването в дисертационния труд са фармацевтичните компании, които оперират на вътрешния пазар. *Предмет* на изследване в дисертационния труд е търговската дейност във фармацевтичния сектор и измененията, които настъпват при значими промени във външната среда.

Основната теза и изследователските хипотези са логични и насочват аналитичния фокус в изложението, за да отговори адекватно на необходимите изисквания на концептуалната част и организирания емпиричен материал.

Използваната *научна литература* е **цитирана коректно**. Убедително са показани сериозни проучвания на актуални български и чуждестранни специализирани публикации.

Извършен е обстоен *критичен анализ* на научната литература, но са утвърдени и *авторски позиции* с добра аргументация.

Наблюдава се *умело боравене* с инструментариума на научните изследвания.

3. Публикации и участие в научни форуми: съответствие на количествените изисквания по чл. 35, ал. 1, т. 1-4 от Правилника за развитие на академичния състав в ИУ-Варна (да отговарят на минималните национални изисквания за присъждане на образователна и научна степен „доктор“, съгласно чл. 2б, ал. 2 и ал. 3 на Закона за развитие на академичния състав в Република България)

От представените документи и материали може да се стигне до заключението, че **публикациите и участията в научни форуми на докторант Ралина Мирчева напълно отговарят** на количествените изисквания по чл. 35, ал. 1, т. 1-4 от Правилника за развитие на академичния състав в ИУ-Варна и на минималните национални изисквания за присъждане на образователна и научна степен „доктор“, съгласно чл. 2б, ал. 2 и ал. 3 на Закона за развитие на академичния състав в Република България:

- докторантката е отчислена с право на защита;
- представила е дисертационен труд, отговарящ на изискванията на чл. 34, ал. 2 и 3 в първичното звено - Катедра „Международни икономически отношения“ към ИУ Варна;
- взето е решение от първичното звено, обсъждало дисертационния труд, за откриване на процедура за неговата защита, в съответствие с чл. 31, ал. 1 и ал. 2 от Правилника за развитие на академичния състав в ИУ-Варна;
- основните резултати от направеното изследване по темата на дисертационния труд са публикувани в една самостоятелна статия в реферирано/индексирано списание „Известия“ на ИУ-Варна и в два самостоятелни доклада и един в съавторство от международни конференции публикувани в сборници регистрирани в Националния референтен списък на съвременни български научни издания с научно рецензиране;
- докторантката е събрала 35 точки от четирите публикации в издания регистрирани в Националния референтен списък на съвременни български научни издания с научно рецензиране.

В представените три публикации личи **добре аргументирана авторска позиция и като цяло отразяват постиженията на дисертационния труд**.

4. Прценка на структурата и съдържанието на дисертационния труд (съответствие на изискванията по чл. 34, ал. 2 и ал. 3 от Правилника за развитие на академичния състав в Икономически университет – Варна), **мнение относно коректността на автореферата на дисертацията и лексикалната и стиловата характеристика на дисертационния труд**

Дисертационният труд е *структуриран по подобаващ начин*. Констатира се *целенасоченост и логика*. В него е постигната *аргументираност на идеите*.

От съдържателна гледна точка, *глава първа* обръща внимание на базовите характеристики на глобалната среда, които влияят върху търговията с лекарства.

В *глава втора* докторантката представя организацията на фармацевтичния бизнес и търговията с лекарства в България.

Трета глава е посветена на анализа на данните за внос на лекарства и данните за дейността на международните фармацевтични компании работещи в България. Апробирани и интерпретирани са изследователските хипотези и са изведени препоръки за подобряване на дейността на фармацевтични компании действащи в България.

В *заключението* докторантката е извела основните изводи от изложеното научно изследване и е направил обобщение относно разглежданата проблематика.

Считам, че *дисертационния труд съответства на изискванията по чл. 34, ал. 2 и ал. 3 от Правилника за развитие на академичния състав в Икономически университет – Варна*.

Авторефератът коректно и точно пресъздава структурата и съдържанието на дисертационния труд. Отговаря на изискванията и показва уменията на докторантката да синтезира и обобщава.

5. Идентифициране и оценяване на научните и научно – приложните приноси в дисертационния труд

Приемам научните и научно-приложните приноси, посочени от докторантката, които показват *задълбочени теоретични знания в изследваната проблематика и способност за провеждане на самостоятелни научни изследвания*.

Основните научни и научно-приложни приноси в дисертационния труд могат да се идентифицират в следните насоки:

- Обогатени са теоретичните знания в областта на същността на регионалната интеграция и въздействието на глобалните фактори върху развитието на фармацевтичния бизнес и адаптацията му спрямо международната среда;

- Допълнена е теоретико-методологичната рамка за изследване и анализ на фармацевтичната индустрия и влиянието на динамиката на развитието ѝ върху благосъстоянието на нациите;

- Разработен е способ за прилагане на инструментариума за анализ в международния бизнес във фармацевтичната индустрия;

- Реализирани са емпирични изследвания, чрез проведено дълбочинно интервю и анализ на статистически данни за дейността на международни фармацевтични компании в България. На тази база са разкрити връзки и зависимости, изведени са заключения и препоръки за подобряване на работата им.

Считам, че *посочените приноси от докторантката отговарят на изискванията на действащата нормативна уредба за получаване на образователна и научна степен „доктор“ в Република България*.

6. Констатирано или неконстатирано плагиатство в дисертационния труд и автореферата

Не констатирам плагиатство в дисертационния труд и автореферата на дисертантката.

7. Критични бележки и препоръки

Нямам критични бележки към дисертантката.

Препоръчвам ѝ да продължи работата си върху увеличаването на възможностите за снабдяване на населението с качествени и ефективни лекарства на достъпна цена.

8. Въпроси към дисертанта

Последните четири години доведоха до множество сътресения и промени на всички равнища (глобално, международно, регионално, държавно) и във всички промишлености. Сериозно засегната беше и фармацевтичната индустрия, която беше длъжна да отговори бързо и адекватно на всичко случващо се. Считате ли, че това се случи.

9. Заключение

Представеният дисертационен труд „**Специфика на международната дейност на компаниите от фармацевтичната индустрия в България**“ с автор **Ралина Добринова Мирчева** отговаря на изискванията за присъждане на ОНС „доктор“ съгласно ЗРАСРБ, Правилника към него и Правилника на ИУ – Варна.

Констатираните убедителни и ясно диференцирани научни постижения в дисертационния труд ми дават основание да заявя **категорична положителна оценка** и да препоръчам на уважаемите членове на научното жури да подкрепят решение “**ЗА**” присъждане на образователната и научна степен „доктор“ по докторска програма – Световно стопанство и международни икономически отношения на **Ралина Добринова Мирчева**.

20.05.2024 г.
гр. Свищов

Член на научно жури:

/доц. д-р Здравко Любенов/

Заличена информация съгласно
ЗЗЛД и регламент (ЕС) 2016/ 679

Вх. № ФД 20-740/27.05.2024 **СТАНОВИЩЕ****от доц. Елка Игнатова Атанасова, д.и**

Катедра „Икономика и управление на здравеопазването” – Медицински университет
„Проф. д-р Параскев Стоянов“ – Варна

Член на научно жури съгласно Заповед № РД 06-61 от 29.04.2024 г. на Ректора на
Икономически университет – Варна

Относно: Дисертационен труд за придобиване на образователна и научна степен „Доктор“
по професионално направление 3.8. „Икономика“, докторска програма „Световно
стопанство и международни икономически отношения“.

Автор на дисертационния труд: Ралина Добринова Мирчева

Тема на дисертационния труд: СПЕЦИФИКА НА МЕЖДУНАРОДНАТА ДЕЙНОСТ НА
КОМПАНИИТЕ ОТ ФАРМАЦЕВТИЧНАТА ИНДУСТРИЯ В БЪЛГАРИЯ

Научен ръководител: Проф. д-р Веселина Василева Димитрова

Съгласно Заповед № РД 06-61 от 29.04.2024 г. на Ректора на Икономически университет –
Варна съм включена като външен член на Научното жури, а с решение на първото му
заседание, проведено на 9.05.2024 г., е определено да изготвя становище по процедура за
придобиване на образователна и научна степен „Доктор“ с кандидат Ралина Добринова
Мирчева – редовен докторант към катедра „Международни икономически отношения” във
факултет „Управление“ на Икономически университет – Варна.

Обща характеристика на представения дисертационен труд

Дисертационният труд е разработен в обем от 196 страници и е структуриран във
въведение, три глави, заключение, списък с използваната литература и две приложения. В
основният текст са поместени 23 таблици и 47 фигури. Използвани са 139 литературни
източника, от които 40 процента са интернет сайтове и преобладават като цяло
източниците на английски език. Заглавията, включени в библиографската справка
показват, че докторантката е запозната добре с литературата и нормативната база в
изследваната област на фармацевтичната индустрия, което ѝ позволява да открива
потенциални проблеми, да извежда тенденции и да отправя препоръки към
заинтересованите страни.

Актуалност и значимост на дисертационния труд

Считам, че докторантката е обосновала актуалността на избраната тема във въведението.
Актуалността на разработката е неоспорима, тъй като се фокусира върху фармацевтичната
индустрия, чието значение за здравните системи е огромно и особено нарастващо в
периоди на криза. Дисертационният труд обхваща и периода на здравната криза

предизвикана от Covid-19, което дава възможност да се проследят тенденции, предприети действия, постигнати резултати, нерешени проблеми.

Ограниченият брой на изследванията у нас по отношение на международната търговия с лекарства, отваря нисша, която ще бъде попълнена и с настоящото проучване. Подобни изследвания са необходими и допринасят за повишаване на информираността, за проследяване на прозрачността в данните, за откриване на слабости и противоречия в практиките при международната търговия с лекарства, което дава основа за обосновани предложения за развитие на фармацевтичния сектор.

Структура и съдържание на дисертационния труд

Структурата на дисертационния труд е логически последователна. Обектът и предметът на изследването са ясно представени. Целта е кратко дефинирана – да се открият специфики и тенденции на българския пазар при вноса, производството и търговията на лекарства. За постигането на целта са формулирани пет научни задачи, които водят към изпълнение на поставената цел. Авторът дефинира основна теза, според която паралелният внос и вносът на генерици може да осигури непрекъсваемост на доставките на лекарства, за да се гарантира достъпа до медикаменти на пациентите в страната. За потвърждаване на основната теза, са формулирани четири хипотези, които са валидирани с подбраните методи и статистически анализ.

Използвани са подходящи методи за изследване (количествени и качествени) и е коректно представена рамката на ограниченията.

В Първа глава е отделено внимание на характеристиките на глобалната среда и влиянието им върху търговията с лекарства. Докторантката показва добри познания и аналитични умения при изясняване на значението на глобализацията, регионализацията и икономическото благосъстояние за търговията с лекарства. Разглеждат се международните организации и съюзи, които задават регулаторната рамка за тази търговия. По-нататък Ралина Мирчева поставя акцент върху фармацевтичните транснационални корпорации, които са носители на новите тенденции в глобалната конкурентноспособност на международните пазари. Авторът завършва главата с анализ и обобщение на възможностите пред фармацевтичния сектор, и негативните ефекти причинени от Covid-19 в условията на глобализация.

Втора глава е посветена на организацията на фармацевтичния бизнес и търговията с лекарства в България. Докторантката анализира задълбочено неизбежната хармонизация на законодателната рамка в страната при търговията на едро с лекарства. Представена е фармацевтичната структура и основните участници, като са разгледани основни практики, свързани с лекарствената политика и е дефинирано едно от ключовите понятия в нея – „генерично лекарство“. За да се разбере значението и обхватът на паралелната търговия с лекарства, както и противоречивите практики на българския пазар, авторът съвсем логично, първо представя изграждането и функционирането на веригите за доставки при търговията на едро.

В трета глава, докторантката прави анализ и апробация на изследователските хипотези, като за емпиричното изследване се позовава на четири основни източника на информация: данни предоставени от фирма IQVIA, данни предоставени от Агенция „Митници“, данни извлечени от сайтът trademap.org и базата данни Passport, която е база за пазарни проучвания на Euromonitor International. За събиране на информация и доказване на хипотезите са приложени качествени методи (дълбочинно интервю) и клъстерен анализ, чийто резултати показват категорични изменения по отношение на реализирането на доставките на лекарства в България. В края на главата са направени изводи и препоръки за обезпечаване на българския пазар с необходимите лекарствени продукти.

Оценка на приносите на дисертационния труд

Не приемам формулировката на първите три научни приноси. Първият изведен принос изглежда недовършен, тъй като авторът не аргументира какво е постигнато, въз основа на обхватното и задълбочено проучване на теоретичните възгледи относно същността на регионалната интеграция. Логиката на втория формулиран принос е нарушена – посочено е, че утвърдените постановки и изводи са съществени и за доказване на авторовата теза и хипотези. Третият принос вероятно трябва да отразява апробирането и интерпретацията на изследователските хипотези, но начина по който е формулиран в автореферата, не показва и не подчертава значимостта на анализа. С други думи, приносният момент може да се открие при валидирането на хипотезите и използването на клъстерен анализ за тяхното доказване.

Бележки и препоръки по дисертационния труд

- В дисертационният труд се констатира множество недопустими граматически и стилистични грешки. Неточности в наименованията на Националният съвет по цени и реимбурсиране на лекарствените продукти (стр.118,122), Българска асоциация за развитие на паралелната търговия с лекарства (стр.123), в заглавия на фигури (фиг.12).
- В началото на дисертацията, липсва списък с използваните съкращения, което затруднява четенето на разработката.
- При представянето на фигурите, не е нужно да се дублира заглавието им и в самите графики.
- За по-голяма представителност, достоверност и обективност на анализа, е необходимо броят на проведените дълбочинни интервюта да бъде по-голям от направените само три интервюта. Не е възможно да се правят ценни обобщения върху мнението на трима респонденти.
- Въз основа на бележките, препоръчвам на автора, да обърне сериозно внимание на езика и стила, и на редакторската работа преди пристъпване към бъдещи публикации.

Въпроси

Използването на качествени методи за анализ, безпорно обогатява разработката и дава възможност за обхващане на проблема от различни гледни точки. В тази връзка, каква беше стратегията и как определихте профила и броя на респондентите, които да вземат участие в дълбочинните интервюта?

Оценка на автореферата и публикациите

Авторефератът отговаря на изискванията и отразява в синтезиран вид структурата и съдържанието на дисертационния труд. Подготвен е в обем от 42 страници и включва разделите: обща характеристика на дисертационния труд, структура и съдържание на дисертацията, кратко изложение на главите на дисертационния труд, справка за приносите, заключение и списък с публикации. Приемам, че представените четири статии, от които три самостоятелни и една колективна, успешно популяризират постиженията на Ралина Мирчева и отговарят на наукометричните изисквания.

Заклучение

Отчитайки затрудненията в получаването на първична информация от фармацевтичните компании, оценявам усилията и упорството на дисертантката да разработи тази тема в условия на конфиденциална информация, която не позволява да се разкрият достатъчно детайли. Затова са търсени други източници, чиято информационна база да бъде полезна за постигане на целите на изследването.

Дисертационният труд разглежда актуален проблем, с важно значение за здравния и фармацевтичен сектор, и би имал практическа приложимост ако допринесе за решаването на изведените проблеми.

Дисертационният труд отговаря на изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България, Правилника за приложението му и Правилника за развитие на академичния състав на Икономически университет – Варна. В заключение, въпреки направените бележки, давам положителна оценка и предлагам на уважаемите членове на Научното жури да присъдят **образователна и научна степен „Доктор“ на Ралина Добринова Мирчева** в област на висшето образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.8 Икономика.

27.05.2024 г.

гр. Варна

Изготвил становището.

Заличена информация съгласно
ЗЗЛД и регламент (ЕС) 2016/ 679

/доц. Елка Атанасова, д.и/